

PO MIGRACIJOS Į LIETUVĄ GRĮŽUSIŲ VAIKŲ IR PAAUGLIŲ PSICHOLOGINĖ GEROVĖ

Monika Skerytė-Kazlauskienė

Lietuvių kalbos institutas

Raktažodžiai: psichologinė gerovė, vaikai, migracija, raida, adaptacija.

Santrauka

Mokslinėje literatūroje daugiausia analizuojamas emigracijos poveikis psichikos sveikatai. Lietuvoje daugėja į Lietuvą grįžtančių asmenų, todėl vis aktualesni tampa grįžusiųjų iš migracijos, repatriacijos tyrimai. Šiuo tyrimu siekta įvertinti vaikų ir paauglių, turinčių migracijos patirties ir dabar gyvenančių Lietuvoje, psichologinės gerovės ypatumus. Tyrime dalyvavo 549 11,8 m. amžiaus (nuo 9 iki 16 m.) vaikai ir paaugliai iš įvairių Lietuvos regionų, tarp kurių 89 buvo grįžę į Lietuvą po migracijos užsienyje. Psichologinės gerovės vertinimui naudotas Pasaulio sveikatos organizacijos gerovės indeksas (PSO-5). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad į Lietuvą po migracijos grįžusių vaikų psichologinė gerovė buvo panaši kaip ir tų, kurie neturėjo migracijos patirties, tačiau patyrė sunkumų, susijusių su lietuvių kalbos naudojimu mokykloje ir kitose situacijose. Moteriška lytis buvo susijusi su žemesniais psichologinės gerovės rodikliais į Lietuvą po migracijos grįžusiųjų grupėje.

Įvadas

Statistikos duomenys rodo, kad atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, nuo 1990 metų dėl emigracijos iš Lietuvos išvyko daugiau kaip pusė milijono gyventojų (<https://123.emn.lt/>). Greta emigracijos, nuolat stebima ir kita tendencija – dalis emigravusių Lietuvos gyventojų (10-19 tūkstančių per metus, <https://123.emn.lt/>) grįžta dėl įvairių, dažniausiai savanoriškų, priežasčių [1]. Kartu su emigrantais dažnai grįžta ir jų mokyklinio amžiaus vaikai, kurie toliau mokosi Lietuvos mokyklose ir, integruodamiesi į Lietuvos švietimo sistemą, gali patirti psichologinių sunkumų.

Pasaulyje migracijos reiškiniui skiriama daug dėmesio, analizuojami emigracijos, imigracijos, reemigracijos, repatriacijos reiškiniai, daug dėmesio skiriama prieglobsčio

prašantiems pabėgėliams, politiniais ir ekonominiais tikslais migruojantiems žmonėms. Analizuojama ir psichologinė iš migracijos grįžusių žmonių savijauta. Nors Lietuvoje duomenų apie repatriacijos poveikį psichikos sveikatai neturime, kitose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad emigracijos patirtį turinčių asmenų, ypač vaikų ir paauglių, grįžusių į gimtinę, psichikos sveikata dažnai yra prastesnė. Vietname atliktas tyrimas parodė, kad grįžusiųjų psichologinė savijauta prastesnė nei tų, kurie niekada neemigravo arba tų, kurie sėkmingai emigravo [2]; į Kosovą, Bosniją ar Hercegoviną sugrąžinti paaugliai tyrimo metu turėjo potrauminio streso sutrikimų [3], į Malavį su tėvais grįžę vaikai jautė tapatumo praradimą, izoliaciją [4]. Gretinti skirtingose šalyse atliktus tyrimus sudėtinga, nes labai skiriasi šalių patirtys (vidiniai šalies konfliktai, ekonominis nesaugumas) bei repatriacijos, grįžimo į tėvynę aplinkybės (savanoriška ar prievartinė).

Psichologiniai migracijos efektai Lietuvoje daugiausia tyrinėti analizuojant Lietuvoje likusių vaikų, kurių tėvai yra emigracijoje, psichologinius sunkumus [5–9]. Šie tyrimai atskleidė, kad psichologinis tėvų emigracijos poveikis nėra itin didelis, bet gali stipriau neigiamai paveikti vaikus, kurių tėvai išvykę ilgam. Migracijos psichologinio poveikio tyrimų kontekste psichologinė gerovė Lietuvoje tirta nedaug [10], tad tyrimų, kuriuose analizuojamos Lietuvos vaikų ir paauglių psichologinės savijautos sąsajos su repatriacijos reiškiniais, labai trūksta. Tėvams su vaikais grįžtant iš emigracijos į Lietuvą, vaikams gali būti sunku įsiliesti į akademinę aplinką, kuri yra skirtinga nuo tos, kurioje jie mokėsi užsienyje; mokiniams gali kilti akademinį sunkumų, nes emigracijos metu vaikai dažnai naudoja užsienio kalbą mokykloje ar darželyje ir gali būti ne tokie įgudę lietuvių kalbos vartotojai. Lietuvos kontekste tyrimų apie iš migracijos grįžusių vaikų adaptaciją mokykloje nėra.

Tyrimo tikslas – įvertinti mokyklinio amžiaus vaikų, kurie kartu su tėvais grįžo į Lietuvą iš migracijos užsienio šalyse, psichologinę gerovę bei adaptaciją mokykloje, lyginant su tuo paties amžiaus ir tose pačiose klasėse besimokančiais vaikais ir paaugliais, nepatyrusiais migracijos.

Tyrimo objektas ir metodika

Tyrimas iš viso dalyvavo 551 mokyklinio amžiaus vaikas, bet duomenų analizei buvo tinkami 549 vaikų ir paauglių duomenys, nes dviejų respondentų klausimynai pripažinti negaliojančiais dėl didelio trūkstantų atsakymų skaičiaus. Tiriamųjų amžius buvo nuo 9 iki 16 metų ($M = 11,80$, $SD = 1,85$). Iš tyrimo dalyvių 266 buvo berniukai ir 279 mergaitės (keturi vaikai nenurodė lyties). Tyrimas vyko šešiuose Lietuvos miestuose (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Druskininkai), aštuoniose lietuviškose mokyklose (viena iš jų – Lietuvos namai – buvo įtraukta tikslingai, nes joje mokosi daugiau iš migracijos grįžusių vaikų). 89 tyrimo dalyviai buvo metus ar ilgiau gyvenę užsienio šalyse (25 Anglijoje, 13 Rusijoje, 9 Ukrainoje, 7 Airijoje, po 4 Italijoje, Ispanijoje, Norvegijoje, iš kitų šalių po tris ar mažiau, vaikai gyveno ir tokiose šalyse, kaip Iranas, Kazachstanas, Kolumbija, Vietnamas ir pan.). Tyrimo dalyvių išsamesnės charakteristikos pateiktos 1 lentelėje.

Tyrimas buvo vykdomas 2018 m. rugsėjo – 2019 m. birželio mėn. Lietuvos mokyklose, kurios sutiko bendradarbiauti su tyrėjų komanda. Grįžę iš migracijos vaikai buvo apklausti mokyklos aplinkoje, dalyvavę tyrime jų bendraklasiai sudarė palyginamąją grupę. Straipsnyje analizuojami psichosocialiniai duomenys yra platesnio tarpdisciplininio mokslinių tyrimų projekto „Kitų kalbų poveikis

mokinių kalbai ir savimonei: situacija, tendencijos ir galimybės“, vykdomo Lietuvos kalbos instituto, dalis.

Apie tyrimą tėvai buvo informuojami mokyklų vadovybės, buvo prašoma jų sutikimo dėl vaikų dalyvavimo tyrime. Jei tėvai sutikimo vykdyti tyrimą nedavė, vaikai ir paaugliai į tyrimą nebuvo įtraukiami. Tyrimas buvo vykdomas mokyklose apklausiant grupiniu būdu pamokų metu mokyklos patalpose, su mokyklų administracija suderinus palankiausia tyrimui laiką.

Įvertinimo būdai. Psichologinė gerovė buvo vertinama PSO-5 gerovės indeksu. Daugelyje šalių tai yra vienas dažniausiai naudojamų metodų psichologinei gerovei vertinti, parengtas Pasaulio sveikatos organizacijos [11]. PSO-5 buvo pasirinktas dėl trumpumo, gerų psichometrinių savybių ir tinkamumo naudoti vaikams nuo 9 metų [11]. PSO-5 sudaro penki teiginiai, apibūdinantys gerą psichologinę savijautą (pvz., „Jaučiausi linksmas ir pakilios nuotaikos“), kuriuos reikia įvertinti atsižvelgiant į savo savijautą per pastarąsias dvi savaites. Vertinimo skalę sudaro 6 atsakymai nuo „niekada“ iki „visą laiką“, kuriems

1 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristikos ($N = 549$)

* $p < .0,05$; ** $p < .0,01$; *** $p < .0,001$. ^a trys vaikai nenurodė lyties

Kintamieji	Visa imtis ($N = 549$)	Grįžę iš migracijos ($n = 89$)	Palyginamoji grupė ($n = 460$)	Reikšmingumo statistika
Demografiniai duomenys				
Lytis				
Berniukai	266 ^a (48,8%)	50 (56,2%)	216 ^a (47,4%)	$\chi^2(1) = 2,31$
Mergaitės	279 ^a (51,2%)	39 (43,8%)	240 ^a (52,6%)	
Amžius				
$M(SD)$	11,80 (1,85)	11,99 (1,85)	11,76 (1,85)	$t(546) = -1,10$
Miestas				
Vilnius	207 (37,7%)	49 (55,1%)	158 (34,3%)	$\chi^2(1) = 13,62^{***}$
Kita	342 (62,3%)	40 (44,9%)	302 (65,7%)	
Šeimoje kalba lietuviškai				
Taip	502 (91,4%)	62 (69,7%)	440 (95,7%)	$\chi^2(1) = 63,34^{***}$
Ne	47 (8,6%)	27 (30,3%)	20 (4,3%)	
Akademinis sėkmingumas				
Matematika				
$M(SD)$	3,00 (0,87)	3,16 (0,85)	2,97 (0,88)	$t(536) = -1,84$
Gamtos mokslai				
$M(SD)$	3,33 (0,73)	3,19 (0,80)	3,35 (0,72)	$t(527) = 1,80$
Užsienio kalba				
$M(SD)$	3,28 (0,83)	3,56 (0,62)	3,23 (0,86)	$t(155.719) = -4,22^{***}$
Lietuvių kalba				
$M(SD)$	2,89 (0,87)	2,78 (0,87)	2,91 (0,87)	$t(536) = 1,29$
Lietuvių kalbos sunkumai				
$M(SD)$	1,75 (0,78)	1,99 (0,79)	1,71 (0,77)	$t(540) = -3,08^{**}$
Psichologinė savijauta				
PSO-5				
$M(SD)$	62,86 (20,39)	62,97 (19,67)	62,84 (20,55)	$t(547) = -0,05$
Adaptacija mokykloje				
$M(SD)$	3,43 (1,76)	3,81 (2,49)	3,36 (1,58)	$t(543) = -2,17^*$

priskiriami įverčiai nuo 0 iki 5. Skalės įverčiai sumuojami ir dauginami iš 4, todėl PSO-5 įverčių diapazonas yra nuo 0 iki 100. Didelis rezultatas rodo geresnę savijautą. PSO-5 yra išverstas į daugiau nei 30 kalbų, pasižymi geromis psichometrinėmis savybėmis ir užsienio, ir Lietuvos tyrimuose. Šios imties Cronbach alfa yra 0,76. Priemonė laisvai prieinama internete (<https://www.psykiatri-regionh.dk/who-5/>).

Vaikų akademiniai pasiekimai ir adaptacija mokykloje buvo vertinami naudojantis šio tyrimo autorių sudarytais anketiniais klausimais. Buvo vertinama vaikų subjektyviai suvokiama lietuvių kalbos, užsienio kalbų, gamtos mokslų bei matematikos mokymosi sėkmė. Pradinukai galėjo pasirinkti atsakymus skalėje tarp „blogai“ (1 balas), „vidutiniškai“ (2 balai), „gerai“ (3 balai) ir „labai gerai“ (4 balai). Vyresnių moksleivių buvo prašoma pažymėti, kokių pažymių iš šių dalykų jie gauna daugiausiai. Pažymiai buvo koduojami 4 balų skalėje. Lietuvių kalbos sunkumai buvo vertinami vienu teiginiu. Tyrimo dalyvių buvo prašoma atsakyti, ar jiems sunku gerai kalbėti ir rašyti lietuvių kalba. Atsakymams buvo 3 galimybės: „nesutinku“ (1 balas), „nei sutinku, nei nesutinku“ (2 balai) ir „sutinku“ (3 balai). Kitas teiginys „Per pastarąsias 2 savaites man buvo gera mokykloje“ buvo skirtas išsiaiškinti, kaip apskritai vaikai vertina savo adaptaciją mokykloje. Skalė nuo 0 („niekada“) iki 5 („visą laiką“).

Tyrimo dalyvių prašyta pateikti pagrindinius demografinius duomenis, tokius kaip lytis, amžius, klasė. Buvo klausama ir kokia kalba ar kalbomis įprastai vaikai kalba namuose (galima buvo pasirinkti „lietuvių“, „lenkų“, „rusų“, „anglų“ ir įrašyti „kita“). Apie tai, ar vaikas priklauso grįžusiųjų iš migracijos grupei, buvo sprendžiama iš atsakymo į klausimą „Ar Tu gyvenai kitoje šalyje (ne Lietuvoje) ilgiau nei metus? (atsakymas Taip/Ne). Buvo ir tikslinančių klausimų, kurioje šalyje gyveno ir kitų, kurie šiame straipsnyje

neanalizuojami. Duomenų analizė atlikta naudojantis IBM SPSS Statistics 25.0 statistinių duomenų analizės paketu.

Tyrimo rezultatai

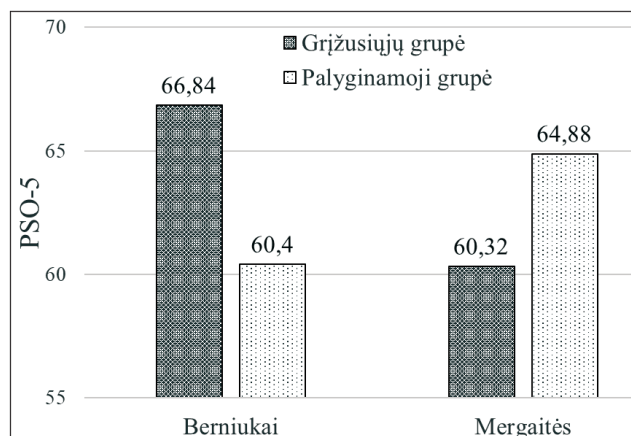
Grįžusiųjų iš migracijos moksleivių grupės psichologiniai ypatumai. Tyrimo dalyviai buvo iš tų mokyklų ir klasių, kuriose bent vienas moksleivis turėjo gyvenimo kitoje šalyje patirties. Didžioji dalis iš migracijos grįžusiųjų šeimų namuose kalba lietuvių kalba. Lietuviškai namuose nekalbančių vaikų grįžusiųjų vaikų grupėje yra žymiai daugiau, nei palyginamojoje (1 lentelė). Vertinant vaikų akademinis pasiekimus, nenustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų tarp migraciją patyrusių vaikų ir palyginamosios grupės. Nežiūrint migracijos patirties, abiejų grupių nurodytas akademinis sėkmingumas lietuvių kalbos atžvilgiu yra vienodas. Grupėse buvo skirtingas užsienio kalbų mokėjimas, migracijos grupės vaikai pažymėjo geresnius užsienio kalbos pasiekimus. Tikslingai klausiant apie vaikams kylančius sunkumus, kai jie kalba bei rašo lietuvių kalba, statistiškai reikšmingai daugiau lietuvių kalbos sunkumų nurodė po migracijos grįžusiųjų tyrimo dalyvių grupė (1 lentelė).

Nenustatytas migracijos efektas psichologinei gerovei. Lyginant psichologinę savijautą migracijos patirtį turinčioje ir palyginamojoje grupėse matyti, kad PSO-5 rodikliai nesisiskiria tarp grupių. Po migracijos į Lietuvą atvykusių tyrimo dalyvių subjektyviai vertinama adaptacija mokykloje buvo geresnė (1 pav.).

ANOVA analizė atskleidė reikšmingus lyties efektus PSO-5 indeksui, net ir kontroliuojant adaptaciją mokykloje, užsienio kalbos mokymąsi, sunkumus kalbant ir rašant lietuviškai bei tai, ar namuose kalbama lietuviškai. Gauti rezultatai rodo, kad nors bendroje imtyje nėra statistiškai reikšmingo skirtumo tarp grįžusiųjų iš migracijos ir palyginamosios grupės vaikų psichologinės gerovės, tačiau sąveikoje su lytimi šis skirtumas tampa svarbus $F(1)=10,02, p<0,01$. Patyrusių migraciją mergaičių reikšmingai blogesni psichologinės gerovės rodikliai, lyginant su migracijos patirties turinčiais berniukais, o palyginamojoje grupėje mergaitės jaučiasi net šiek tiek geriau, nei berniukai (1 pav.). Nors šios sąveikos efektas ir nėra labai stiprus ($\chi^2=0,02$), lyginant su adaptacijos mokykloje kintamojo efektu ($\chi^2=0,27$), vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį, kad mergaitės ir berniukai iš grįžusiųjų šeimų jaučiasi skirtingai. Iš analizėje naudotų kovariatų reikšmingo poveikio neturėjo tik vienas kintamasis – ar namuose kalbama lietuvių kalba ($F(1)=1,81, p>0,05$).

Rezultatų aptarimas

Šis tyrimas vienas pirmųjų, kuriame analizuotos Lietuvos vaikų ir paauglių psichologinės gerovės sąsajos su grįžimu

1 pav. Grįžusiųjų iš migracijos ir palyginamosios grupės psichologinė gerovė

iš migracijos. Tyrimo rezultatai parodė, kad grįžusių vaikų psichologinė gerovė apskritai nėra prastesnė nei kitų Lietuvoje besimokančių mokinių, nepatyrusių migracijos. Iš migracijos grįžusių mokinių savijauta mokykloje yra netgi geresnė, tačiau jie turi daugiau su kalba susijusių mokymosi sunkumų ir jiems lietuvių kalba yra daug sunkesnė. Šie kalbos sunkumai nesunkina gamtos mokslų ar matematikos mokymosi, o prie to dar prisideda geresnis savo užsienio kalbos sėkmingumo vertinimas.

Detalesnė psichologinės gerovės analizė atskleidė lyčių skirtumus: mergaičių, kurios patyrė migraciją, psichologinė gerovė yra prastesnė, lyginant su berniukų, patyrusių migraciją, psichologine gerove. Gali būti, kad mergaitėms svarbesnis socialinis kontekstas, socialinė parama [12], draugai, kuriuos repatriacijos metu tenka palikti užsienio šalyje. Ankstesni tyrimai apie lyčių skirtumus tėvams išvykus dirbti į užsienį rodo mergaičių jautresnes reakcijas [5], matuojant vyresnių paauglių psichologinę gerovę, merginos parodė žemesnius įverčius (13–15), taip pat ir vertinant paauglių laimingumą ir pasitenkinimą gyvenimu [16]. Ankstesni tyrimai [17,18], rodo didesnius mergaičių internalių problemų įverčius ir didesnius berniukų eksternalių problemų įverčius [19]. Gali būti, kad mergaitės linkusios užsisklęsti ir rečiau sulaukia pagalbos, berniukai labiau išreiškia savo sunkumus ir taip prisišaukia daugiau dėmesio, tačiau tai reikėtų išanalizuoti tolesniuose tyrimuose.

Nežpaisant įdomių gautų rezultatų, juos reikėtų vertinti atsargiai dėl kai kurių ribotumų. Visų pirma, tyrime buvo rinkti tik pačių vaikų duomenys, tiek vertinant akademinis pasiekimus, tiek ir psichologinę gerovę. Duomenys, surinkti iš suaugusių informantų, pvz., tėvų ar mokytojų, galėtų papildyti tyrimą ir suteikti daugiau informacijos apie vaikų akademinis pasiekimus bei psichologinius sunkumus. Tyrime buvo siekiama apklausti migracijos patirties turinčius vaikus ir paauglius, tačiau jų pasiekti pavyko santykinai nedaug, tad tyrimo dalyvių imtis nėra reprezentacinė. Grįžusių iš migracijos šeimų su mokyklinio amžiaus vaikais Lietuvoje nėra daug, nes daug didesni yra emigracijos iš Lietuvos mastai. Tolesni išsamesni didesnės imties tyrimai galėtų atskleisti, kiek šiame tyrime nustatytos tendencijos pasitvirtintų. Tyrime naudojome skerspjūvio tyrimo strategiją ir dėl tyrimo specifikos nekontroliavome, prieš kiek laiko vaikai grįžo su tėvais į Lietuvą. Longitudiniai tyrimai, ypač tęstiniai, pradėti iš karto vaikui atvykus į Lietuvą po migracijos ir pradėjus mokytis, geriau padėtų suprasti repatriacijos vaikų adaptacijos ir psichologinės gerovės trajektorijas.

Išvados

1. Tai vienas pirmųjų plačios apimties empirinių tyrimų, analizuojančių iš emigracijos grįžusių vaikų psichologinę

gerovę, remiantis PSO gerovės indeksu.

2. Tyrime nenustatyta neigiamų psichologinės gerovės bei adaptacijos mokykloje sąsajų su vaikų ar paauglių grįžimu su šeimomis į Lietuvą po migracijos.

3. Tyrimo rezultatai rodo, kad individualiame lygyje gali būti po migracijos į Lietuvą atvykusių vaikų ir paauglių, kuriems reikia psichologinės ar specialiųjų pedagogų pagalbos. Mergaitės gali patirti daugiau sunkumų šeimoms grįžus po emigracijos gyventi į Lietuvą, todėl joms reikėtų skirti daugiau dėmesio ir siūlyti daugiau psichosocialinės pagalbos.

Tyrimo finansavimas

Straipsnis parengtas 2018–2020 metais, vykdant Valstybinės lietuvių kalbos komisijos finansuojamą Lietuvių kalbos instituto projektą „Kitų kalbų poveikis mokinių kalbai ir savimonei: situacija, tendencijos ir galimybės“.

Literatūra

1. Ražanauskaitė J, Brazienė R. Grįžtamoji lietuvių emigracija: prielaidos, požūriai, kontekstas. 2010;21(4):285-97.
2. Fu H, Vanlandingham MJ. Mental and physical health consequences of repatriation for vietnamese returnees: a natural experiment approach. *J Refug Stud* 2010;23(2):160-82. <https://doi.org/10.1093/jrs/feq012>
3. Hasanović M, Sinanović O, Pavlović S. Acculturation and psychological problems of adolescents from Bosnia and Herzegovina during exile and repatriation. *Croat Med J* 2005;46(1):105-15.
4. Cornish F, Peltzer K, Maclachlan M. Returning strangers: the children of Malawian refugees come "home"? *J Refug Stud* 1999;12(3):264-83. <https://doi.org/10.1093/jrs/12.3.264>
5. Leliūgienė I. Tėvų išvykimo dirbti į užsienį įtaka vaikų socializacijai. *Specialusis ugdymas*, 2005;1(12):35-44.
6. Giedraitytė M. Vaikų, kurių tėvai išvykę iš Lietuvos, psichosocialinis funkcionavimas viduriniojoje vaikystėje. Vilniaus universitetas, 2011.
7. Giedraitytė M, Lazdauskas T, Zabaraukaitė R. Vaikų poreikių tenkinimas ir psichosocialinis prisitaikymas tėvams išvykus iš Lietuvos. *Visuomenės sveikata*, 2010;2(49):83-94.
8. Lazdauskas T. Išsiskyrimo su tėvais patirtį turinčių vaikų psichologinio prisitaikymo sunkumai rizikos sankaupos požiūriu. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 2011;1(7):19-28.
9. Malinauskas G. Senelių, prižiūrinčių anūkus laikinos migracijos procese, rekonstruoti pagalbos naratyvai. *Soc Work Exp Methods* 2019;23(1):121-39. <https://doi.org/10.7220/2029-5820.23.1.5>
10. Pranckevičienė A, Žardeckaitė-Matulaitienė K, Markšaitytė R, Endriulaitienė A, Šeibokaitė L. Lietuvoje ir užsienyje gyvenančių lietuvių gerovės skirtumai. *Visuomenės sveikata*, 2015;2(69):94-101.

11. Topp CW, Østergaard SD, Søndergaard S, Bech P. The WHO-5 well-being index: a systematic review of the literature. *Psychot-her Psychosom* 2015;84(3):167-76.
<https://doi.org/10.1159/000376585>
12. Petruolytė A, Guogienė V. Paauglių psichologinės sveikatos vertinimas vykdant tiriamąją ir prevencinę veiklą mokykloje. *Pedagogika*, 2017;126(2):99-114.
<https://doi.org/10.15823/p.2017.22>
13. Šarakauskienė Ž, Bagdonas A. Vyresnių klasių mokinių psichologinės gerovės prognostiniai kintamieji. *Psichologija (Vilniaus universitetas)*, 2011;44:7-21.
<https://doi.org/10.15388/Psichol.2011.44.2551>
14. Lukoševičiūtė J, Šmigelskas K. Lietuvos moksleivių pasitenkinimas gyvenimu: HBSC tyrimo rezultatai. *Heal Sci*, 2019;29(4):48-52.
<https://doi.org/10.35988/sm-hs.2019.056>
15. Zaborskis A, Makari J, Žemaitienė N. Lietuvos moksleivių psichologinė būseną. *Biomedicina*, 2002;2(2):107-12.
16. Žalienenė J. Paauglių laimingumas ir pasitenkinimas gyvenimu: tyrimų aktualumas ir metodologiniai iššūkiai. *Leidinyje: Jaunųjų mokslininkų psichologų darbai*, 2012;1:105-12.
<http://www.jmpk.fsf.vu.lt/wp-content/uploads/2013/12/2012-JMPD-nr1.pdf>
17. Kajokienė I, Žukauskienė R. 6-18 m. vaikų reprezentacinės ir klinikinės imčių emocinių ir elgesio sunkumų sąsajų palyginimas su šeimos socialiniais, ekonominiais ir demografiniais veiksniais. *Psichologija (Vilniaus universitetas)*, 2007;(36):22-43.
<https://doi.org/10.15388/Psichol.2007.0.2712>
18. Malinauskienė O, Žukauskienė R. Paauglių emocinių ir elgesio sunkumų sąsajos ir pokyčiai per trejus metus: amžiaus ir lyties ypatumai. *Psichologija (Vilniaus universitetas)*, 2007;35:19-31.
<https://doi.org/10.15388/Psichol.2007.0.2855>
19. Lesinskiene S, Girdzijauskiene S, Gintiliene G, Butkiene D, Puras D, Goodman R, et al. Epidemiological study of child and adolescent psychiatric disorders in Lithuania. *BMC Public Health* 2018;18(1):1-8.
<https://doi.org/10.1186/s12889-018-5436-3>

WELL-BEING OF CHILDREN AND ADOLESCENTS RETURNED FROM MIGRATION TO LITHUANIA AND STUDYING IN LITHUANIAN SCHOOLS
M.Skerytė-Kazlauskienė

Keywords: well-being, children, migration, development, adjustment.

Summary

Lithuania has had a high emigration rates over the last several decades. However, there is a recent growing trend of repatriation to Lithuania after migration to various countries. Effects of mental health of migration among repatriated children and adolescents have not been studied previously. The aim of this study was to evaluate psychological well-being among children and adolescents, returned to Lithuania after migration experience and studying in schools in Lithuania. In total, 549 children and adolescents, 266 boys, aged 11.8 years on average (range 9–16) were recruited across different regions in Lithuania. Out of all participants 89 participants moved to Lithuania after living in a foreign country for prolonged period. We used WHO-5 well-being index for assessment of well-being. Additionally, we assessed adjustment and self-reported academic performance at school. We found no effect of migration on psychological well-being in our sample. More thorough analysis revealed gender-repatriation effect, as girls from repatriated group reported lower levels of well-being. The repatriation group also had more difficulties with Lithuanian language.

Correspondence to: miskeryte@yahoo.com

2020-12-05